

Трибуна молодих учених

УДК 347.97/.99:341.231.14:314.151.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2026-1/16>

Медіація як правовий механізм інтеграції ВПО в громади

Киришко Оксана Вікторівна

аспірантка

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ORCID ID: 0009-0008-1551-4852

У статті автором висвітлено питання ролі медіації як правового механізму врегулювання соціально-правових конфліктів та забезпечення ефективної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади в умовах повномасштабної війни в Україні. Розкрито сутність медіації як альтернативного способу вирішення спорів, її історичне походження, принципи добровільності, конфіденційності, нейтральності та рівності сторін, а також сучасне нормативно-правове закріплення в Україні. Проаналізовано положення Закону України «Про медіацію», Закону України «Про соціальні послуги», практику їх застосування та виявлено нормативні колізії між чинним законодавством і державними стандартами надання соціальних послуг у сфері посередництва та медіації.

Встановлено, що масове внутрішнє переміщення населення, повторні релокації, житлові труднощі, конкуренція за робочі місця, обмежений доступ до соціальних послуг, психологічна напруга, втрата соціальних зв'язків та соціальна ізоляція суттєво підвищують ризики конфліктів між ВПО, місцевими жителями та органами влади. Досліджено соціально-психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених осіб, зокрема рівень адаптивності, готовність до соціальної взаємодії, прояви ностальгії, відчуження та особистісного зростання. Обґрунтовано доцільність використання традиційної, онлайн-, громадської та відновної медіації для оперативного врегулювання спорів, відновлення комунікації між сторонами та зниження рівня соціальної напруги.

Доведено, що медіація сприяє формуванню довіри, розвитку соціальної згуртованості, попередженню конфліктів і підвищенню рівня правової захищеності внутрішньо переміщених осіб. На основі результатів наукових досліджень, статистичних даних, міжнародного досвіду та практичних кейсів зроблено висновок про необхідність удосконалення правового регулювання медіації, розвитку інституційної інфраструктури, підготовки спеціалізованих медіаторів, фінансової підтримки пілотних програм, інформаційних кампаній та впровадження цифрових інструментів на рівні територіальних громад.

Ключові слова: медіація, конфлікти, ВПО, біженці, внутрішньо-переміщені особи, інтеграція, права людини, громада, правове регулювання, соціальна адаптація, соціальний захист, міжнародні стандарти, альтернативний спосіб вирішення спорів, війна, воєнні виклики.

Kyryshko Oksana. Mediation as a legal mechanism for integration of IDPs into Communities

The article highlights the role of mediation as a legal mechanism for resolving socio-legal conflicts and ensuring the effective integration of internally displaced persons into host communities under the conditions of the full-scale war in Ukraine. The essence of mediation as an alternative dispute resolution method is revealed, including its historical origins, the principles of voluntariness, confidentiality, neutrality, and equality of the parties, as well as its current legal and regulatory framework in Ukraine. The provisions of the Law of Ukraine "On Mediation", the Law of Ukraine "On Social Services", and the practice of their implementation are analyzed, and regulatory inconsistencies between current legislation and state standards for the provision of social services in the field of conciliation and mediation are identified.

It has been established that large-scale internal displacement, repeated relocations, housing difficulties, competition for jobs, limited access to social services, psychological stress, loss of social

ties, and social isolation significantly increase the risks of conflicts between internally displaced persons, local residents, and public authorities. The socio-psychological aspects of the adaptation of internally displaced persons are examined, particularly the level of adaptability, readiness for social interaction, manifestations of nostalgia, alienation, and personal growth. The expediency of using traditional, online, community-based, and restorative mediation for the prompt resolution of disputes, restoration of communication between the parties, and reduction of social tension is substantiated.

It is proved that mediation contributes to building trust, strengthening social cohesion, preventing conflicts, and increasing the level of legal protection of internally displaced persons. Based on the results of scientific research, statistical data, international experience, and practical cases, the article concludes that there is a need to improve the legal regulation of mediation, develop institutional infrastructure, train specialized mediators, provide financial support for pilot programs, conduct information campaigns, and implement digital tools at the level of territorial communities.

Key words: *Mediation, Conflicts, Internally Displaced Persons (IDPs), Refugees, Integration, Human Rights, Community, Legal Regulation, Social Adaptation, Social Protection, International Experience, Alternative Dispute Resolution (ADR), War, Wartime Challenges.*

Постановка проблеми. Повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну спричинило безпрецедентні обсяги внутрішнього переміщення населення, що стало одним із найгостріших соціально-правових викликів для держави у новітній історії. Сотні тисяч сімей були змушені залишити місця постійного проживання, втративши житло, майно, усталений спосіб життя, професійні зв'язки та звичне соціальне середовище. Опинившись у нових територіальних громадах, внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою складних проблем, пов'язаних із пошуком житла, працевлаштуванням, доступом до медичних, освітніх і соціальних послуг, а також необхідністю адаптації до нового соціального середовища та формування відчуття належності до місцевої спільноти.

Водночас значне збільшення кількості населення у приймаючих громадах створило додаткове навантаження на місцеву інфраструктуру, систему соціального забезпечення, ринок праці та житловий сектор, що потребувало оперативного реагування з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. За таких умов закономірно виникають соціально-правові конфлікти, пов'язані з розподілом ресурсів, конкуренцією за робочі місця, доступом до соціальних гарантій, культурними відмінностями та психологічною напругою, зумовленою наслідками воєнних дій і травматичним досвідом. Це, своєю чергою, може спричинити загострення взаємовідносин між внутріш-

ньо переміщеними особами та місцевими жителями.

Традиційні адміністративні й судові механізми врегулювання таких спорів часто характеризуються надмірною формалізованістю, тривалістю процедур і недостатнім урахуванням соціально-психологічної складової конфлікту. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває медіація як сучасний позасудовий інструмент врегулювання спорів, що ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, діалогу та взаємної поваги. Її застосування здатне не лише мінімізувати конфліктність у громадах, а й сприяти формуванню довіри, соціальної згуртованості та ефективнішої інтеграції ВПО. У цьому контексті актуальним є дослідження правових засад медіації в Україні, аналіз наявних практик її застосування та визначення перспектив удосконалення механізмів використання медіації у процесі інтеграції ВПО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях медіації чітко простежується акцент на поєднанні правових і соціальних аспектів цього інституту. Так, Д.І. Піддубний [1] доводить, що національна нормативна база медіації в Україні перебуває у фазі становлення: попри наявність прогресивних елементів, ключовим викликом лишається узгодження вітчизняних норм із правовими стандартами Європейського Союзу. Автор виокремлює проблему невизначеності статусу медіатора у сфері адміністративних спорів, що свідчить про брак

чіткого механізму застосування медіації у публічних правовідносинах.

Особливу увагу сучасні науковці приділяють цифровим форматам медіації. Л.Я. Стрельбицька та Т.В. Блащук [2] з'ясували, що онлайн-медіація у воєнних умовах стала реальним інструментом для швидшого врегулювання конфліктів між ВПО та місцевими громадами. Водночас їхні результати підкреслюють обмеження цього формату – нерівний доступ до технологій, ризику захисту персональних даних та психологічні бар'єри довіри у віртуальному просторі. Це свідчить про необхідність пошуку додаткових правових і технічних гарантій.

У контексті правового забезпечення захисту ВПО важливі результати отримав Д.А. Селіхов [3]. Він підкреслив, що чинні норми не гарантують повноцінного й однакового доступу до соціальних послуг, особливо для найбільш уразливих категорій переселенців. Виявлені ним затримки у виплатах та нерозв'язаність житлових питань на пряму впливають на якість інтеграції в громади. Такий висновок акцентує на потребі комплексного удосконалення правових гарантій, аби забезпечити швидку й сталу адаптацію ВПО.

Проблематику інтеграції на місцевому рівні розкрили І.В. Шапошникова та І.Р. Пристай [4]. Вони довели, що успіх процесу залежить від узгоджених дій органів влади, громадських організацій та сервісних служб. При цьому науковці виявили низку викликів – від дефіциту ресурсів до невизначеності правових рамок повноважень органів місцевого самоврядування. Відсутність системних підходів у політиках громад, на їхню думку, спричиняє фрагментарність інтеграційних процесів і знижує їх довготривалу ефективність.

Не менш вагомий внесок у вивчення соціального виміру інтеграції зробили М.М. Лехолетова та ін. [5]. Вони засвідчили, що програми професійної зайнятості та психологічної підтримки здатні значно поліпшити рівень соціальної включеності ВПО й сформувані у них відчуття безпеки. Автори також підкреслили важливість розвитку локальних мереж взаємодопомоги, які підсилюють ефективність формальних інтеграційних заходів і забезпечують довготривалий ефект.

Проблематика конфліктів, спричинених військовими подіями, отримала відображення в дослідженні А.О. Цейтліної [6]. Її висновки демонструють, що впровадження медіації у таких ситуаціях сприяє помітному зниженню соціальної напруги й відновленню комунікації між постраждалими сторонами. Водночас авторка наголошує: без належної інституційної підтримки, підготовки посередників і стабільного фінансування позитивний ефект носить тимчасовий характер.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що існуючі праці висвітлюють ключові аспекти правового регулювання медіації, особливості онлайн-форматів та виклики інтеграції ВПО у громади. Проте бракує комплексних досліджень, що поєднували б правові, соціальні та психологічні результати медіаційних практик саме в умовах повномасштабної війни в Україні. Саме на подолання цієї прогалини спрямовано дане дослідження.

Мета статті – розкрити роль медіації як правового механізму врегулювання соціально-правових конфліктів та сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади, визначивши її потенціал для підвищення рівня соціальної згуртованості та правової захищеності.

Завдання статті:

- проаналізувати правові засади медіації в Україні та міжнародний досвід її застосування у сфері інтеграції вразливих груп населення;
- дослідити можливості використання медіації як інструменту попередження та вирішення соціально-правових конфліктів між ВПО та місцевими жителями, органами влади;
- запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення правового регулювання та інституційної підтримки медіації в контексті інтеграції ВПО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «медіація» походить від латинського слова *mediatio*, яке виникло від дієслова *mediare* – «бути посередником» або «діяти як посередник». у свою чергу, корінь *medius* означає «середній», «той, що між». Уже в самій етимології цього поняття закладена його сутність: медіація – це бути тим, хто допомагає сторонам знайти спільну мову. Ідея посеред-

ництва виникла ще у давнину. Історики згадують, що схожі практики використовувалися у фінікійській та вавилонській торгівлі. У стародавній Греції посередників називали *proxenetas*, а римське право офіційно визнавало їхню роль ще з часів кодексу Юстиніана. Римляни мали цілу низку термінів для позначення посередників: *internuncius*, *medium*, *intercessor*, *philantropus*, *interpolator*, *conciliator*, *interlocutor*, *interpres* і, зрештою, *mediator*. Кожне з цих слів відображало різні грані ролі людини, яка допомагає врегулювати спір. У науковому розумінні медіація – це не лише спосіб вирішення конфліктів – це ще й метод виявлення та пояснення складних взаємин між людьми чи явищами. вона дозволяє побачити ті чинники, які впливають на розвиток ситуації, і зрозуміти, як саме «посередні» елементи формують динаміку між різними сторонами. Таким чином, медіація є і практичним інструментом примирення, і теоретичною рамкою для осмислення процесів взаємодії [1, с. 284]. Водночас, медіація, поряд із переговорами та арбітражем, відноситься до альтернативних способів врегулювання конфліктів (спорів).

Медіація в українському законодавстві визначається як добровільна й конфіденційна процедура поза межами суду. Вона має чітку структуру і передбачає, що сторони за участю медіатора або кількох медіаторів намагаються шляхом переговорів запобігти виникненню конфлікту чи врегулювати вже наявний спір. Спеціальний закон – («Про медіацію» від 16.11.2021 р.) дозволяє застосовувати медіацію в різних сферах суспільного життя – від цивільних, сімейних, трудових та господарських відносин до адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення та навіть у кримінальних провадженнях, коли йдеться про примирення потерпілого з підозрюваним чи обвинуваченим [7]. У приватних правовідносинах доцільність і користь медіації визнається і науковцями, і практиками. Водночас, коли мова йде про публічне право, виникають гострі дискусії щодо можливості її застосування. Ці суперечки вимагають детального вивчення аргументів обох сторін. Варто також враховувати, що позиції правників у цьому питанні не є статичними і з часом можуть змінюватися.

У сучасних умовах, коли внутрішньо переміщені особи часто зіштовхуються з низкою бар'єрів на шляху до відновлення своїх прав та інтеграції у громади, онлайн-медіація стає особливо актуальним правовим інструментом. Втрата документів, складнощі з доступом до судів, адміністративні перепони та недостатня обізнаність із правовими процедурами суттєво обмежують можливості ВПО для використання традиційних способів захисту. Додатковим викликом є й соціальна ізоляція, що нерідко призводить до зростання напруги та конфліктів із місцевим населенням. У цьому контексті онлайн-медіація здатна забезпечити не лише швидке та доступне вирішення спорів, а й створити умови для побудови довіри та налагодження діалогу між різними групами. Важливою перевагою є конфіденційність такої процедури, що знижує рівень соціальної напруги та допомагає сторонам відвертіше висловлювати свої позиції. Використання цифрових платформ також робить процес гнучкішим, зручнішим та менш затратним, що особливо значимо в умовах війни, коли фізична присутність у судах чи на переговорах є проблематичною або й неможливою. Досвід США, Канади, Австралії та Нідерландів показує, що за наявності належної цифрової інфраструктури та інституційної підтримки онлайн-медіація може стати ефективним інструментом інтеграції мігрантів і біженців, зменшуючи соціальну напругу та формуючи культуру мирного врегулювання конфліктів [2, с. 93]. Водночас в Україні впровадження онлайн-медіації нашоухується на низку труднощів. Серед ключових – недостатній рівень цифрової грамотності певних категорій населення, зокрема соціально вразливих груп, до яких належать і ВПО. Подолання цих викликів потребує комплексного підходу: розвитку цифрової інфраструктури, підвищення обізнаності населення та інституційної підтримки медіаційних практик. Лише за таких умов онлайн-медіація зможе повною мірою стати ефективним правовим механізмом інтеграції переселенців у нові громади. Окрім онлайн медіації існують інші моделі медіації (рис. 1), які застосовуються в громадах для інтеграції ВПО.

В Україні практика професійної роботи з конфліктами, зокрема через механізм медіації, має вже понад чверть століття історії. Водночас, попри наявність практичного досвіду, медіація, як альтернативний спосіб врегулювання конфліктів (спорів) досі не отримала достатнього інституційного закріплення на державному рівні. На відміну від більшості європейських країн, українське законодавство не забезпечує повноцінного регулювання цієї сфери, що ускладнює її системний розвиток і знижує ефективність впровадження. Особливо гостро відчувається відсутність чіткого механізму підготовки та сертифі-

кації медіаторів: це призводить до ситуацій, коли окремі особи позиціонують себе як фахові медіатори, але не володіють достатньою професійною підготовкою для якісного проведення процесу. Водночас медіація поступово поширюється в різних сферах суспільного життя та стає помітним інструментом у роботі з громадами, особливо в умовах, коли суспільство переживає масштабні виклики через війну. Її потенціал полягає у зміцненні соціальної згуртованості та створенні простору для діалогу між різними соціальними групами, зокрема між внутрішньо переміщеними особами та місцевим населенням.

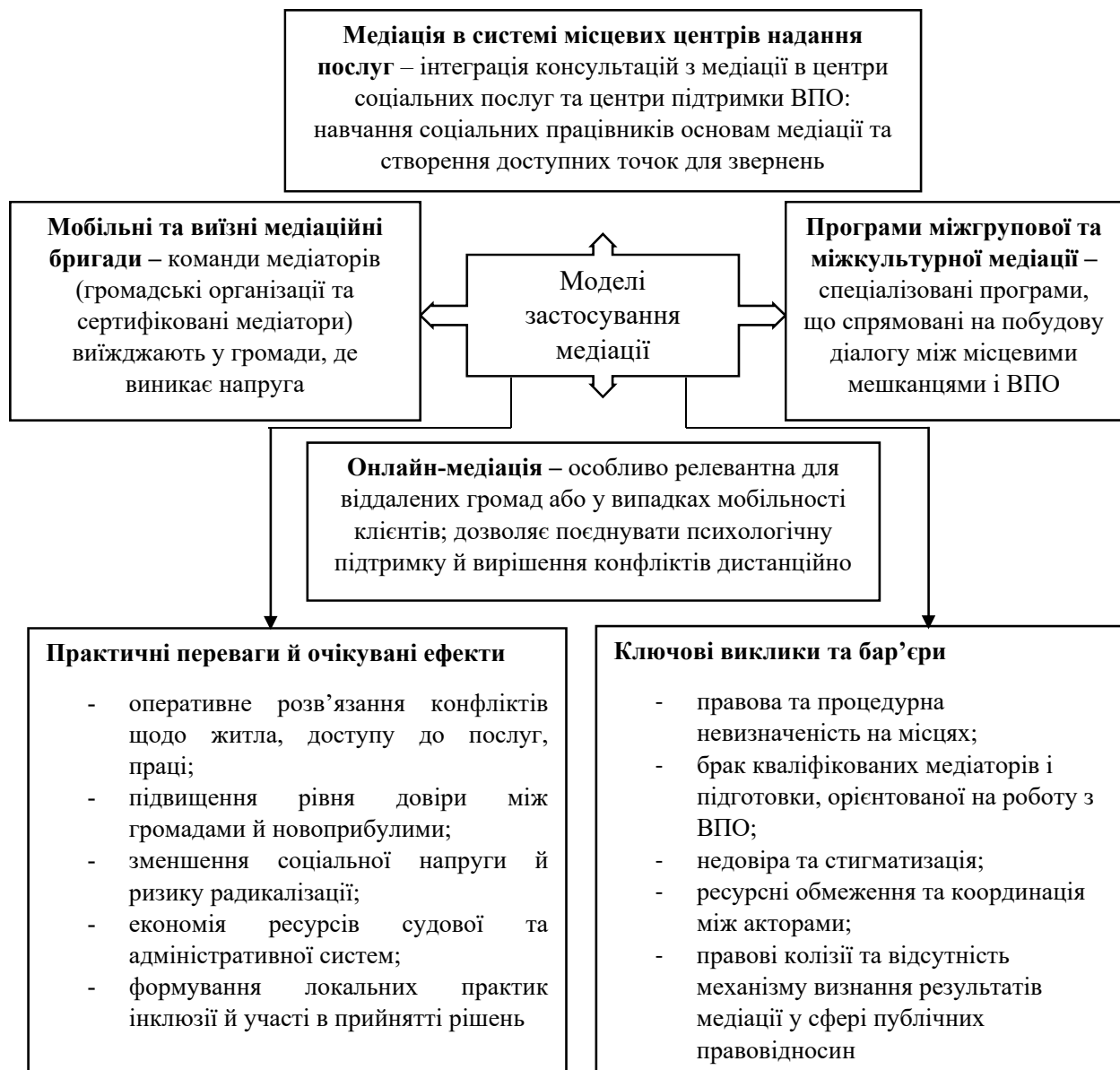

Рис. 1. Моделі застосування медіації для ефективного інтеграції ВПО в громади

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 93; 3, с. 106; 4; 5, с. 33].

Показовим прикладом стало впровадження у 2019 році Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій у партнерстві з координатором проєктів ОБСЄ «Методичних рекомендацій щодо оцінки ризиків виникнення конфліктів у громадах, які зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту». Пілотні громади Донецької, Луганської та Херсонської областей стали майданчиками для перевірки діалогових підходів, спрямованих на виявлення рівня вразливості населення, проблем соціальної єдності та потенційних конфліктних ризиків [6, с. 39]. У контексті інтеграції ВПО в громади саме такі ініціативи мають особливу вагу. Вони демонструють, що медіація здатна стати не лише інструментом розв'язання конкретних спорів, а й ширшою стратегією з побудови взаємної довіри, попередження напруженості та підтримки процесу мирного співіснування в умовах постійних викликів.

За даними Міжнародної організації з міграції, лише за перші шість місяців повномасштабної війни кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні досягла майже 6,9 мільйона [9, с. 56]. За статистикою Міністерства соціальної політики, протягом цього періоду офіційно зареєстровано близько 4,9 мільйона ВПО. Масштабність та динамічність внутрішнього переселення в Україні є унікальною: близько 44% переселенців були змушені повторно змінювати місце проживання через активізацію бойових дій та загострення гуманітарної кризи. Так, люди, які тікали від війни з північних і східних регіонів та знаходили прихисток у центральних районах, як-от Криворізький чи Нікопольський, нерідко опинялися в ситуації, коли доводилося знову шукати нове місце для життя. Подібні закономірності простежуються й у переміщеннях українців до та після початку повномасштабної агресії РФ. До вторгнення у містах на сході та півдні країни вже існували значні громади переселенців: у Сєвєродонецьку їхня частка сягала 44%, у Маріуполі – 20%, Ізюмі – 13%, Бучі – 11%, Ірпені – 9%, Бердянську – 8%, а у Києві – понад 5%. Після 2022 року внутрішнє переселення набуло нового масштабу і призвело до нерівномірного розподілу ВПО по всій території

держави. За повідомленням Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, сьогодні першість за кількістю прийнятих внутрішніх переселенців утримує Дніпропетровська область. Станом на 22 січня 2025 року тут проживає понад 451 тис. ВПО [9, с. 56].

У цьому контексті медіація як правовий механізм набуває особливого значення. Масові переміщення та повторні релокації неминуче породжують соціальну напругу, непорозуміння та конфлікти як всередині спільнот переселенців, так і у відносинах із приймаючими громадами. Саме медіація може стати інструментом, який допоможе знизити рівень протистояння, створити простір для діалогу та сприяти успішній інтеграції ВПО у нове соціальне середовище. Проте уважно аналізуючи українське законодавство в питанні медіації виникає потреба в його удосконаленні, зокрема після ухвалення Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX [2] та внесення змін до Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII [10] виникла потреба перегляду чинного Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації). Адже в чинній редакції цього стандарту медіація розглядається не як самостійна соціальна послуга, а лише як другий етап після посередництва. Згідно з логікою документа, на першому етапі допомогу надає посередник (психолог, соціальний працівник, фахівець із соціальної роботи), а на другому – медіатор, сертифікований спеціаліст у сфері врегулювання конфліктів.

Проте ст. 16 та ст. 17 Закону України «Про соціальні послуги» прямо визначають, що посередництво і медіація – це два окремі види базових соціальних послуг, які зобов'язані забезпечувати органи місцевого самоврядування. У свою чергу, ст. 1 та ст. 9 Закону України «Про медіацію» закріплюють статус медіатора як незалежного фахівця, що володіє підтвердженими компетентностями і сертифікатом, отриманим в Україні або за кордоном. Таким чином, збереження у державному стандарті положення, що медіація є лише другим етапом посередництва, суперечить чинному законодавству та нівелює право особи/сім'ї на вільний вибір між цими

послугами. Правова колізія має практичні наслідки. По-перше, це обмежує доступ внутрішньо переміщених осіб та інших «вразливих» категорій до кваліфікованої медіації, оскільки вони змушені спочатку проходити етап посередництва. По-друге, органи місцевого самоврядування, керуючись Конституцією України, зобов'язані діяти лише в межах та у спосіб, визначений законом. Але через невідповідність між законами та державним стандартом їхня діяльність виявляється неефективною та суперечливою [11, с. 421]. У цій ситуації постає необхідність або внести зміни до чинного державного стандарту посередництва (медіації), відокремивши медіацію як самостійну соціальну послугу, або ж ухвалити новий державний стандарт медіації, що забезпечить реалізацію принципу найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг і повну відповідність українському законодавству.

Дослідження соціально-психологічної адаптації ВПО, проведене на основі методик К. Роджерса і Р. Даймонда, засвідчило, що більшість опитаних мають середній рівень адаптації – 51,1%, що вказує на базову стабільність і позитивне ставлення до оточення. Водночас 27,7% продемонстрували високий рівень адаптації, тобто емоційну стійкість та ефективні механізми взаємодії, тоді як 21,2% мали низькі показники, що сигналізує про труднощі самоприйняття та високий рівень напруги. За результатами опитування за методикою Л. Янковського 55,3% показали середній рівень адаптивності, 27,7% – високий. Важливим показником інтеграції стала готовність до соціальної взаємодії: у 31,9% респондентів вона виявилась високою. Водночас відчуття ностальгії та відчуженості залишались на середньому рівні у 59,6% та 48,9% опитаних відповідно, що демонструє внутрішнє коливання між прийняттям нової реальності й прив'язаністю до минулого. Додаткові виміри психологічного благополуччя за шкалою К. Ріфф показали, що у сфері позитивних стосунків з іншими 27,7% мають високий рівень, 51,1% – середній. Подібна тенденція спостерігається й за шкалою «автономність» – 19,1% високий рівень, – 59,6% середній. Найбільш проблемною виявилась сфера особистісного росту: лише 17% показали

високий рівень, тоді як 44,7% – низький. Натомість у сфері «ціль у житті» домінує середній рівень – 78,7% [12, с. 357]. Ці дані свідчать: більшість ВПО перебувають на етапі активної, але неповної адаптації, що супроводжується як позитивними проявами інтеграції, так і психологічними бар'єрами. У такому контексті медіація може стати ефективним правовим інструментом, який допоможе знизити рівень соціальної напруги, сприяти конструктивному діалогу між переселенцями та приймаючими громадами, а також підвищити відчуття особистої безпеки й довіри до нового середовища.

У процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб важливо враховувати, що досвід ВПО є неоднорідним: не всі переселенці зіштовхуються з проявами нетолерантності чи відчуження в громадах. Так, результати соціологічного дослідження «Індекс комфортності переселенця» показують, що значна частина місцевих жителів готова підтримувати новоприбулих. Зокрема, на запитання «чи пропонували вам допомогу місцеві жителі» позитивно відповіли 78,4% переселенців у Донецькій області, 72,8% – у Луганській, 72% – у Харківській, 71,2% – у Львівській, 67,2% – у Миколаївській та 56,4% – у Запорізькій. Водночас найбільш критичні показники зафіксовано в Дніпропетровській області (34,9%) та в столиці (лише 32%) [13, с. 23]. У цьому контексті медіація може стати дієвим правовим інструментом для налагодження діалогу між ВПО та місцевими мешканцями, особливо там, де рівень соціальної напруги є високим. З огляду на вищезазначені дослідження автором запропоновані у табл.1 рекомендації щодо правового та інституційного забезпечення та методичних підходів до організації пілотних програм розвитку медіації у громадах.

Дані підходи сприятимуть зниженню ризику конфліктів, формуванню довіри й створенню умов для рівноправної участі переселенців у житті громади. Таким чином, результати досліджень не лише фіксують регіональні відмінності в інтеграції, а й підкреслюють потребу у впровадженні медіаційних практик як механізму подолання бар'єрів та посилення соціальної згуртованості.

Рекомендації щодо правового та інституційного забезпечення та методичних підходів до організації пілотних програм медіації у громадах

№	Напрямок	Рекомендації
1	Правове та інституційне забезпечення	Імплементация міжвідомчих протоколів взаємодії: розробити на національному та регіональному рівнях стандартизовані алгоритми для оформлення результатів медіації (наприклад, у справах тимчасового користування житлом чи розподілу гуманітарної допомоги). Посилити зв'язок Закону України «Про медіацію» з практичними правилами адміністрування соціальних програм. Нормативні документи від VOBU+1
2	Правове та інституційне забезпечення	Навчальні програми та сертифікація: створити модулі підготовки для медіаторів з фокусом на роботу з ВПО (психологічні травми, права ВПО, міжкультурна комунікація) та інтегрувати їх у наявні системи сертифікації
3	Правове та інституційне забезпечення	Фінансова підтримка пілотних проєктів: державні субвенції та донорські гранти на створення мобільних бригад, центрів медіації у громадах і онлайн-платформ
4	Правове та інституційне забезпечення	Інформаційні кампанії й робота зі ЗМІ: спільно з місцевими медіа реалізувати кампанії, що зменшують стигматизацію ВПО та пояснюють роль медіації в конструктивному вирішенні конфліктів. Єднання заради дії
5	Правове та інституційне забезпечення	Моніторинг і оцінка: впровадити систему оцінки впливу медіаційних втручань на рівень соціальної згуртованості, кількість судових спорів та показники адаптації ВПО (працевлаштування, доступ до послуг)
6	Правове та інституційне забезпечення	Інтеграція онлайн-інструментів: розробити державні або партнерські онлайн-платформи для запису на медіацію, дистанційної фасилітації та супроводу угод, з урахуванням захисту даних та етичних стандартів.
7	Методичні підходи до організації пілотних програм	Картування потреб: оцінити локальні ризики конфліктів (житло, робота, освіта) і визначити пріоритетні напрями для пілотів
8	Методичні підходи до організації пілотних програм	Мультиакторна робоча група: залучити представників громади, ВПО, медіаторів, соцслужб, поліції й НДО
9	Методичні підходи до організації пілотних програм	Поєднання фасилітаційних сесій з індивідуальною медіацією: проводити як групові заходи для відновлення довіри, так і індивідуальні сесії для конкретних спорів
10	Методичні підходи до організації пілотних програм	Створення шаблонів угод і протоколів: типові форми угод для побутових/житлових спорів, що можуть бути швидко адаптовані місцевою владою
11	Методичні підходи до організації пілотних програм	Навчальні матеріали та тренінги для громадян: просвітницькі заходи, що пояснюють механізм і переваги медіації

Джерело: власна розробка автора.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити низку узагальнень. Аналіз правових засад медіації в Україні свідчить про поступове формування нормативної основи для її застосування, зокрема із прийняттям Закону України «Про медіацію», проте існуюча практика ще перебуває на етапі становлення. Порівняння з міжнародним досвідом засвідчило, що в країнах Європейського Союзу та США медіація активно використовується для інтеграції вразливих груп населення, включаючи мігрантів і біженців, що підтверджує універсальність цього інструменту для зміцнення соціальної згуртованості. Дослідження можливостей використання медіації у від-

носинах між внутрішньо переміщеними особами та місцевими громадами показало, що вона здатна ефективно запобігати конфліктам, знижувати рівень соціальної напруги та сприяти формуванню довіри між сторонами. Застосування медіаційних практик дозволяє враховувати інтереси всіх учасників процесу інтеграції та забезпечує більш гнучке й гуманістичне вирішення суперечностей. Практичні рекомендації, що випливають з проведеного аналізу, полягають у необхідності: подальшого удосконалення правового регулювання медіації в Україні з урахуванням міжнародних стандартів; розвитку інституційної інфраструктури (медіаційних центрів, підготовки кваліфі-

кованих посередників); а також інтеграції медіації у програми підтримки ВПО на місцевому рівні. Це дозволить підвищити ефективність інтеграційних процесів, зменшити ризики соціальної ізоляції ВПО та зміцнити сталість громад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Піддубний Д.І. Правове регулювання медіації у публічних правових відносинах у праві Європейського союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 12. С. 283–286. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/69>
2. Про медіацію: Закон України 1875-IX від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 30.07.2024).
4. Стрельбіцька Л. Я., Блащук Т. В. Онлайн-медіація як інструмент для вирішення конфліктів серед біженців та внутрішньо переміщених осіб в умовах повномасштабної війни в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. Вип. 3 (85). С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.15>
5. Селіхов Д.А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 84. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14>
6. Шапошникова І. В., Пристай І. Р. Стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04>
7. Лехолетова М. М., Дуля А. В., Спіріна В. Є. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. Вип. 1. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-5>
8. Цейтліна А.О. Запровадження медіації як механізму врегулювання конфліктів унаслідок військових подій на сході України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Вип. 32(71). С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.5/07>
9. Бутиріна М., Темченко Л. Медіатизація внутрішніх переселенців у регіональних ЗМІ 2014–2024 рр.: динаміка підходів, тем, образів. *Communications and Communicative Technologies*. 2025. Вип. 25. С. 55–66. DOI: <https://doi.org/10.15421/292507>
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 23.09.2025).
11. Яремко О. М. Право на медіацію як соціальну послугу: проблеми реалізації в територіальних громадах України. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. 2023. Вип. 78. С. 419–424. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286652/280502> (дата звернення: 23.09.2025).
12. Стеценко А. І., Маєвська Н. С. Особливості адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. *Габітус. Соціальна психологія. Юридична психологія*. 2025. Вип. 74. С. 354–359. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.64>
13. Попок А. А., Дяченко А. В. Приймаюча громада як суб'єкт інтеграції внутрішньо переміщених осіб. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2020. Вип.2. С. 21–29. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2020.2.4>

REFERENCES:

1. Piddubnyi, D. I. (2023). Pravove rehuliuвання mediatsii u publichnykh pravovykh vidnosynakh u pravi Yevropeiskoho soiuzu [Legal regulation of mediation in public legal relations in the law of the European Union]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 12, 283–286. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/69> [in Ukrainian].

2. Pro mediatsiiu: Zakon Ukrainy 1875-IX vid 16.11.2021 [On Mediation: Law of Ukraine No. 1875-IX of November 16, 2021]. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> [in Ukrainian].

3. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy № 1706-VII vid 20.10.2014 [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons: Law of Ukraine No. 1706-VII of October 20, 2014]. (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].

4. Strelbitska, L. Ya., & Blashchuk, T. V. (2024). Onlain-mediatsiia yak instrument dlia vyrishennia konfliktiv sered bizhentsiv ta vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh povnomasshtabnoi viiny v Ukraini [Online mediation as a tool for resolving conflicts among refugees and internally displaced persons during the full-scale war in Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo – State and Regions. Series: Law*, 3(85), 90–96. <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.15> [in Ukrainian].

5. Selikhov, D. A. (2024). Pravovi osnovy sotsialnoho zakhystu vnutrishno peremishchenykh osib [Legal foundations of social protection of internally displaced persons]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series*, 84, 103–108. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14> [in Ukrainian].

6. Shaposhnykova, I. V., & Prystai, I. R. (2024). Stratehii ta vyklyky intehratsii vnutrishno peremishchenykh osib u terytorialnykh hromadakh v umovakh voiennoho stanu [Strategies and challenges of integration of internally displaced persons into territorial communities under martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia – Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Administration and Governance*, 11. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04> [in Ukrainian].

7. Lekholetova, M. M., Dulia, A. V., & Spirina, V. Ye. (2025). Intehratsiia vnutrishno peremishchenykh osib u priimaiuchi hromady [Integration of internally displaced persons into host communities]. *Sotsialna robota ta psykholohiia: osvita i nauka – Social Work and Psychology: Education and Science*, 1, 30–36. <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-5> [in Ukrainian].

8. Tseytlina, A. O. (2021). Zaprovadzhennia mediatsii yak mekhanizmu vrehuliuvannia konfliktiv unaslidok viiskovykh podii na skhodi Ukrainy [Introduction of mediation as a mechanism for resolving conflicts caused by military events in eastern Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia – Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Public Administration*, 32(71), 37–41. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.5/07> [in Ukrainian].

9. Butyrina, M., & Temchenko, L. (2025). Mediatyzatsiia vnutrishnykh pereselentsiv u rehionalnykh ZMI 2014–2024 rr.: dynamika pidkhodiv, tem, obraziv [Mediatization of internally displaced persons in regional media in 2014–2024: dynamics of approaches, topics, and images]. *Communications and Communicative Technologies*, 25, 55–66. <https://doi.org/10.15421/292507> [in Ukrainian].

10. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy № 2671-VIII vid 17.01.2019 [On Social Services: Law of Ukraine No. 2671-VIII of January 17, 2019]. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

11. Yaremko, O. M. (2023). Pravo na mediatsiiu yak sotsialnu posluhu: problemy realizatsii v terytorialnykh hromadakh Ukrainy [The right to mediation as a social service: problems of implementation in territorial communities of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: serii: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod University: Law Series*, 78, 419–424. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286652/280502> [in Ukrainian].

12. Stetsenko, A. I., & Maievska, N. S. (2025). Osoblyvosti adaptatsii vnutrishno peremishchenykh osib do novoho sotsialnoho seredovyshcha [Peculiarities of adaptation of internally displaced persons to the new social environment]. *Habitus. Sotsialna psykholohiia. Yurydychna psykholohiia – Habitus. Social Psychology. Legal Psychology*, 74, 354–359. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.64> [in Ukrainian].

13. Popok, A. A., & Diachenko, A. V. (2020). Pryimaiucha hromada yak sub'iekt intehtratsii vnutrishno peremishchenykh osib [The host community as a subject of integration of internally displaced persons]. *Dniprovs'kyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law, 2*, 21–29. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2020.2.4> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 10.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026